

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

© 2018

Баличева Наталія Василівна, викладач кафедри техніко-технологічних дисциплін,
охорони праці та безпеки життєдіяльності

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
(20300, Україна, Умань, вулиця Садова, 2, e-mail: Natasha_976@ukr.net)*

Анотація. Сьогодні людині непросто зберегти своє здоров'я в умовах техногенно зміненого довкілля, забрудненого для організму багатьма шкідливими елементами, величезним обсягом різноманітних негативних психоемоційних впливів. Здоров'я, як відомо, визначають різні фактори: спадковість, якість життя, стан навколишнього середовища, традиції соціуму, якість медичного обслуговування тощо. Тому сформувати у свідомості кожної особистості ставлення до здоров'я як пріоритетної цінності, дати необхідні для життя знання, навчити вести здоровий спосіб життя є важливим завданням.

Ми можемо сказати, що сучасна школа потребує вчителя, здатного до особистісного та професійного зростання, зберігати професійну форму, долати різні труднощі з найменшими втратами для здоров'я. Забезпечення готовності майбутніх учителів технологій починається на етапі підготовки у закладах вищої освіти. Високі темпи розвитку сучасного суспільства зумовлюють дедалі більш високі вимоги до особистості та її здоров'я.

У нашій статті розкрито актуальність підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи. Визначено та обґрунтовано основні критерії, конкретизовано показники та рівні готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи. Для визначення готовності майбутніх учителів технологій до роботи з учнями до формування здорового способу життя розглянуто та виділено мотиваційно-ціннісний критерій, когнітивно-інтелектуальний та діяльнісно-технологічний критерії. Кожен критерій включає сукупність показників, що розкривають зміст та надають характеристику готовності майбутнього вчителя технологій до формування здорового способу життя учнів. Також виокремлено рівні готовності майбутнього вчителя технологій до формування здорового способу життя, такі, як високий, середній і низький.

Ключові слова: майбутній вчитель технологій, критерії, показники та рівні готовності, здоровий спосіб життя, учні основної школи.

КРИТЕРИИ, ПОКАЗАТЕЛИ И УРОВНИ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ К ФОРМИРОВАНИЮ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ УЧАЩИХСЯ ОСНОВНОЙ ШКОЛЫ

© 2018

Балычева Наталья Васильевна, преподаватель кафедры технико-технологических дисциплин, охраны труда и безопасности жизнедеятельности

*Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины
(20300, Украина, Умань, улица Садовая, 2, e-mail: Natasha_976@ukr.net)*

Аннотация. Сегодня человеку непросто сохранить свое здоровье в условиях техногенной измененной окружающей среды, загрязненной для организма многими вредными элементами, большим объемом разнообразных негативных психоэмоциональных воздействий. Здоровье, как известно, определяют различные факторы: наследственность, качество жизни, состоянии окружающей среды, традиции социума, качество медицинского обслуживания и тому подобное. Поэтому сформировать в сознании каждой личности отношение к здоровью как приоритетной ценности, дать необходимые для жизни знания, научить вести здоровый образ жизни является важной задачей.

Мы можем сказать, что современная школа нуждается учителя, способного к личностному и профессиональному росту, хранить профессиональную форму, преодолевать различные трудности с наименьшими потерями для здоровья. Обеспечение готовности будущих учителей технологий начинается на этапе подготовки в учреждениях высшего образования. Высокие темпы развития современного общества обуславливают все более высокие требования к личности и ее здоровью.

В нашей статье раскрыты актуальность подготовки будущих учителей технологий к формированию здорового образа жизни учащихся основной школы. Определены и обоснованы основные критерии, конкретизированы показатели и уровни готовности будущих учителей технологий к формированию здорового образа жизни учащихся основной школы. Для определения готовности будущих учителей технологий к работе с учениками к формированию здорового образа жизни рассмотрены и выделены мотивационно-ценностный критерий, когнитивно-интеллектуальный и деятельно-технологический критерии. Каждый критерий включает совокупность показателей, раскрывающих содержание, и предоставляют характеристику готовности будущего

учителя технології к формуванню здорового образу життя учасних. Також виділені рівні готовності майбутнього учителя технології к формуванню здорового образу життя, такі, як високий, середній і низький.

Ключевые слова: майбутній учитель технологій, критерії, показателі і рівні готовності, здоровий образ життя, ученики основної школи.

CRITERIA, INDICATORS AND READINESS LEVELS OF FUTURE TECHNOLOGY TEACHERS FOR THE FORMATION OF A HEALTHY LIFESTYLE FOR STUDENTS IN A BASIC SCHOOL

© 2018

Balycheva Natalya Vasilievna, Lecturer, Department of Technical and Technological Disciplines, labor protection and life safety

*Uman State Pedagogical University named after Pavel Tychna
(20300, Ukraine, Uman, Sadovaya Street, 2, e-mail: Natasha_976@ukr.net)*

Abstract. Today it is not easy for a person to maintain his health in the conditions of a technogenic altered environment, polluted for the body by many harmful elements, and a large volume of various negative psychoemotional influences. Health, as you know, is determined by various factors: heredity, quality of life, environment, traditions of society, the quality of medical care and the like. Therefore, to form a relation to health as a priority value in the consciousness of each person, to give the knowledge necessary for life, to teach a healthy lifestyle is an important task.

We can say that a modern school needs a teacher who is capable of personal and professional growth, to maintain a professional form, to overcome various difficulties with the least possible loss to health. The preparedness of future technology teachers begins at the preparatory stage in higher education institutions. The high pace of development of modern society determines the ever-higher demands on the individual and her health.

In our article, the relevance of preparing future technology teachers for the formation of a healthy lifestyle for students in primary school is disclosed. The main criteria are defined and substantiated, indicators and levels of readiness of future technology teachers for the formation of a healthy lifestyle for students in primary schools are specified. To determine the readiness of future technology teachers to work with students to form a healthy lifestyle, the motivational-value criterion, cognitive-intellectual and activity-technological criteria are considered and highlighted. Each criterion includes a set of indicators that reveal the content and provide a characteristic of the readiness of a future technology teacher to form a healthy lifestyle for students. The levels of readiness of the future technology teacher for the formation of a healthy lifestyle, such as high, medium and low, are also highlighted.

Keywords: future technology teacher, criteria, indicators and levels of readiness, healthy lifestyle, primary school students.

Постановка проблеми. Визначальна мета сучасної української школи полягає у формуванні здорової особистості. Особистості, як фізично, так і духовно. Тому кожна школа нині шукає свій шлях до змін у широті покращення якості освіти та виховання. Раніше метою школи було навчити якомога більше людей читати та писати. Зараз такі цей рівень початкової школи. Тому загальні цілі школи – зовсім інші. У сучасній школі викладається безліч предметів, але інформаційний простір на даний час майже безмежний (Інтернет, телебачення, радіо), тому вчитель припиняє бути єдиним джерелом знань. Метою сучасної школи є підготовка учнів до життя. Кожна дитина має отримати під час навчання знання, що пригодяться йому в житті. Тому, вчитель, який володіє сучасними педагогічними знаннями, при взаємодії з учнями, їхніми батьками, медичним працівником, повинен планувати й організувати свою діяльність з урахуванням пріоритетів збереження та зміцнення здоров'я всіх суб'єктів педагогічного процесу [1].

Здоров'я дітей – одне з основних джерел щастя, радості та повноцінного життя батьків, учителів, суспільства загалом. Для нашої країни головною проблемою є збереження та зміцнення здоров'я учнів.

Тому, перед закладами вищої освіти постало завдання готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи. Вища освіта в нашій країні передбачає підготовку вчителів нового покоління, компетентного та висококваліфікованого спеціаліста, який зуміє професійно та якісно формувати здоровий спосіб життя у школярів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляд науково-педагогічної літератури вказує, що питання готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи є актуальним і надзвичайно важливим. Це констатують дослідження вчених, які присвячують підготовці майбутніх учителів у закладах вищої освіти України, вивченню основних підходів до визначення змісту та структури їх професійної діяльності, аналізу готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи (І. Ісаєв [2], М. Куваєва [3], Т. Наруліна [4], В. Нікітін [5], В. Сластьонін [2], Т. Осадченко [6], Т. Обухова [7] та ін.).

Мета статті: визначення та характеристика критеріїв, показників та рівнів готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наше дослідження готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя потребує розуміння базових понять для його здійснення, таких як «критерій», «показник» і «рівень». В українському педагогічному енциклопедичному словнику С. Гончаренка поняття «критерій» визначається як ознака, на основі якої здійснюється оцінка чогось, та як умовно прийнята міра, що дає можливість здійснити вимірювання об'єкта й на основі цього надати цьому оцінку [8, с.245]. Тому, під критеріями будемо розуміти параметри оцінки рівня розвитку досліджуваної характеристики. Критеріями є відповідні ознаки, що дають змогу більш конкретно розпізнати характеристики досліджуваного об'єкта, скласти образ який відповідає йому, та досягнути певного висновку. Критерій передбачає низку показників. Тому, поняття «показник» означає характерну відмінність або рису досліджуваного об'єкта, своєрідний індикатор, його якісні та кількісні властивості, а також результати конкретного виду діяльності або процесу [9]. Показники як складова частина належного критерію досліджуваного об'єкта, яка регулюється рівнями їх наявності та силою вираження. Рівнем називають ступінь якості або величину, результат досягнення чого-небудь [9].

Критерії повинні відповідати певним вимогам. На думку Т. Наруліної загальні вимоги до виділення і обґрунтування критеріїв, існуючі в теорії та практиці педагогічної освіти, необхідно доповнити вимогами, що відображають специфіку готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи: критерії повинні бути розкриті через ряд якісних ознак (показників), у міру прояву яких можна судити більшою чи меншою мірою виражений даний критерій; критерії повинні відображати динаміку вимірюваної якості в часі та культурно-педагогічному просторі; критерії повинні за можливістю охоплювати основні види педагогічної діяльності; критерії повинні відображати основні закономірності формування особистості; за допомогою критеріїв повинні встановлюватися зв'язки між всіма компонентами досліджуваної системи; якісні показники повинні виступати в єдності з кількісними; критерії повинні бути розкриті через ряд специфічних ознак, що відображають всі структурні компоненти [4, с.36].

Вищевикладені вимоги до критеріїв відображають сутнісні характеристики досліджуваного процесу обґрунтування критеріїв. Вимоги до критеріїв, запропоновані автором, є, найбільш повними, що відображають специфіку досліджуваної готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи.

Отже, всі вищезгадані поняття переконують нас у тому, що підходи до нашого дослідження готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи мають бути багатограничними, із чітко визначеними її характеристиками й ознаками, та багаторівневими ступенями її вияву.

Досягнуті результати нашого теоретичного дослідження були виконані на підставі аналізу різних наукових джерел, та були присвячені вивченню питання готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи, де використовувалися критерії. Такими критеріями є мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інтелектуальний та діяльнісно-технологічний. А їх характеристику визначають якісні показники.

Так, мотиваційно-ціннісний критерій полягає у формуванні у майбутнього фахівця позитивного ставлення до майбутньої діяльності, прагнення до вдосконалення.

Цей критерій включає, на думку М. Куваєвої, такі складники: мотиваційну спрямованість на позитивне ставлення до свого власного здоров'я, до ведення здорового способу життя; потреби й бажання оволодіти теоретичними та практичними основами здоров'язбережувальних освітніх технологій для їх використання в майбутній професійній діяльності, мотивацію на підвищення професійної компетентності в галузі здоров'язбереження; прагнення до творчого вирішення пошуків застосування здоров'язбережувальних освітніх технологій, застосування їх під час педагогічної практики й впровадження їх в практику середньої загальноосвітньої школи [3, с.36].

Отже, в структуру мотиваційно-ціннісного критерію готовності входять мотиви, інтереси, потреби і ціннісні орієнтації студента, які в своїй сукупності показують готовність майбутнього вчителя технологій до формування здорового способу життя учнів.

Особливої актуальності набуває мотив досягнення. Мотиви, як вважають В. Сластьонін, І. Ісаєв, є тим, що спонукає діяльність людини, заради чого вона здійснюється [2, с. 17].

О. Перевозчикова підкреслює, що в системі формування здорового способу життя головне місце займає мотивація, при цьому мотив без мети не спонукає до дії. Автор виділяє таку ієрархію мотивів: мотивацію на здоров'я; соціально-значимі мотиви; мотив особистості [10, с.33].

Формування ціннісного ставлення студентів до здорового способу життя розглядається нами як невід'ємна частина професійної підготовки студентів, як цілеспрямований, багатограничний, суперечливий та цілісний процес, обумовлений сукупністю соціальних умов і факторів, які складають причину та рушійну силу його розвитку.

Ціннісне ставлення до здорового способу життя визначається як результат цілеспрямованого та багатоаспектного процесу формування у студентів знань про здоровий спосіб життя, умінь і навичок його дотримання, виховання почуття відповідальності за власне життя й здоров'я, необхідні майбутнім учителям для успішної самореалізації у майбутній професійній діяльності.

Показниками мотиваційно-ціннісного критерію готовності є впевненість у правильності вибору своєї майбутньої професії, ціннісне ставлення до майбутньої професійної діяльності, стійка потреба в здоров'язбережувальній спрямованості професійної мотивації, чітко виражена потреба у формуванні здорового способу життя у школярів, наявність позитивного ставлення до здоров'язбережувальної діяльності, визнання

абсолютної необхідності цієї діяльності для збереження й підтримання свого здоров'я, розуміння залежності стану свого здоров'я та здоров'я школярів від ступеня власних «трудових» зусиль, переконаність в необхідності формування готовності до формування здорового способу життя учнів, наявність бажання займатися своїм здоров'ям, позитивна мотивація на творіння власного здоров'я.

Когнітивно-інтелектуальний критерій готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи дозволяє першочергово задовольнити та розвинути професійні мотиви, інтереси, потреби та ціннісні орієнтації. При його виборі ми виходили з того, що в його структуру входить комплексний склад спеціальних теоретичних знань щодо здорового способу життя, оскільки без знання цих питань майбутній учитель технологій не зможе ефективно використовувати здоров'язбережувальні технології у професійній діяльності. Показниками когнітивно-інтелектуального критерію є:

- обсяг знань про здоров'я та шляхи його становлення, міцність цих знань;
- вміння застосовувати ці знання в діяльності з підтримання свого здоров'я;
- професійно-педагогічні знання про сутність, цілі, завдання, зміст, засоби, форми та методи процесу виховання здорового способу життя школярів, особливості управління ними; знання анатомо-фізіологічних і психолого-педагогічних особливостей школярів;
- володіння знаннями, вміннями й навичками організації та проведення позакласних заходів щодо формування здорового способу життя у школярів, підвищений інтерес до валеологічної інформації, стійка потреба реалізації здоров'язбережувальних знань в практичній діяльності.

Діяльнісно-технологічний критерій визначає практичну готовність майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи. Показниками діяльнісно-технологічного критерію можна вважати прояв діяльної активності у творенні свого здоров'я, повноту, міцність й усвідомленість в оволодінні вміннями у сфері здоров'язбережувальної діяльності, сформованість умінь і навичок організації здорового способу життя в школярів; вміння самостійно планувати заходи щодо формування здорового способу життя у школярів, вільне оперування способами практичної діяльності в навчальний та позанавчальний час, здатність генерувати ідеї.

На нашу думку, доцільно розглядати рівні, які повинні виступати як чітко помітні індикатори розвитку об'єкта; перехід від одного рівня до іншого повинен відображати ступінь розвитку об'єкта, кожен рівень повинен взаємодіяти як з попереднім, так і з подальшим, будучи або умовою, або результатом розвитку об'єкта. Тому потрібно виділити три рівні сформованості готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи: високий, середній, низький.

Високий рівень передбачає: знання теорії та методики формування здорового способу життя у школярів; наявність практичних умінь організації діяльності учнів щодо формування здорового способу життя; знання анатомо-фізіологічних і психолого-педагогічних особливостей школярів; володіння знаннями, вміннями та навичками організації та проведення позакласних заходів щодо формування здорового способу життя у школярів. У студентів даного рівня сформовані організаторська, інструкторсько-педагогічна, пізнавальна активність в організації здорового способу життя у школярів в навчальний та позанавчальний час. Їм властива активна практикоорієнтована діяльність в подальшій педагогічній роботі, а також відзначається висока громадська активність. Сформована переконаність у необхідності ведення здорового способу життя для себе особисто, що проявляється в організації свого здорового способу життя, а також у впливі на найближче оточення. Необхідно відзначити, що діяльність студентів високого рівня готовності носить творчий характер. Досягнення високого рівня готовності студентами як майбутніми учителями технологій є необхідною умовою діяльності в питаннях формування здорового способу життя у школярів і їх особистісно професійного розвитку.

Середній рівень відрізняється: наявністю розрізнених знань теорії та методики формування здорового способу життя у школярів; наявністю деяких практичних умінь організації діяльності учнів щодо формування здорового способу життя; недостатнім знанням анатомо-фізіологічних і психолого-педагогічних особливостей школярів; недостатнім володінням знаннями, вміннями і навичками організації та проведення позакласних заходів щодо формування здорового способу життя у школярів. Середній рівень характеризується певним розвитком у студентів компонентів готовності. До цього рівня можна віднести тих студентів, хто знаходиться ближче до пасивних особистостей, котрі перебувають в нейтральному ставленні до формування здорового способу життя у школярів.

Низький рівень характеризується: недостатніми знаннями теорії і методики формування здорового способу життя у школярів; повною відсутністю практичних умінь організації діяльності учнів щодо формування здорового способу життя; відсутністю знань анатомо-фізіологічних і психолого-педагогічних особливостей школярів; недостатніми знаннями, вміннями та навичками організації та проведення позакласних заходів щодо формування здорового способу життя у школярів. Для студентів цього рівня характерна не сформованість елементів, або структурних компонентів, що розглядається готовності.

Відмінність одного рівня готовності до формування здорового способу життя від іншого в індивідуально-особистісному плані виражається в різному ступені усвідомленості майбутнім учителем технологій своєї педагогічної позиції, творчої індивідуальності, освоєння педагогічної техніки й технологій, опанування необхідними професійними знаннями та вміннями.

Висновок. Таким чином, визначення рівня готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя у школярів (високий, середній, низький) здійснюється на основі критеріїв (мотиваційно-ціннісного, когнітивно-інтелектуального, діяльнісно-технологічного), а також до них були

підібрані показники, які забезпечують можливість порівнювати готовність кожного студента з еталоном. Визначення рівня готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя у школярів здійснювалося на основі критеріїв, які були позначені нами вище, а також до них були підібрані показники, які забезпечують можливість порівнювати готовність кожного студента з еталоном. У зв'язку з цим нами були визначені характеристики показників всіх рівнів і їх динаміка.

Для того щоб було зручно оцінювати, у будь-яких умовах виділені найбільш значущі показники, представлені у вигляді дій, яким присвоювалися числові значення. Бальна оцінка в нашому дослідженні буде умовною, але числові вимірювання дозволять з більшою об'єктивністю визначити рівні готовності студентів до формування здорового способу життя у школярів. На нашу думку, такий підхід до оцінки дасть можливість отримати інформацію про ступінь сформованості того чи іншого критерію готовності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Бусел. - Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
2. Слатенин В. А., Исаев И. Ф., Мищенко А. М., Шиянов Е. Н. Педагогика. Москва: Школьная Пресса, 2002. 512 с.
3. Куваева М. М. Формирование готовности будущего учителя технологии и предпринимательства к использованию здоровьесберегающих образовательных технологий: дисс. ... канд. пед. наук. Магнитогорск, 2010. 187 с.
4. Нарулина Т. Р. Развитие профессионально значимых личностных качеств будущего учителя технологии: дисс. ... канд. пед. наук. Иркутск, 2009. 218 с.
5. Никитин В. А. Формирование технологической культуры у будущих учителей технологии и предпринимательства в условиях гуманизации образования: дисс. ... канд. пед. наук. Йошкар-Ола, 2005. 233 с.
6. Осадченко Т. М. Підготовка майбутнього вчителя до створення здоров'язбережувального середовища початкової школи: дис. ... канд. пед. наук. Житомир, 2017. 251 с.
7. Обухова Т. В. Формирование профессиональных качеств и предпринимательской активности выпускников высшей школы: на примере факультета технологии и предпринимательства: автореф. дисс. ... канд. пед. наук. Москва, 2004. 21 с.
8. Гончаренко С. Український педагогічний енциклопедичний словник / С. Гончаренко. - 2-ге вид., доп. і виправл. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
9. Волкова . П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти. К. : Академія, 2002. 576 с.
10. Перевозчикова Е. В. Педагогические основы формирования здорового образа жизни будущего учителя: дисс. ... канд. пед. наук. Шуя, 2001. 190 с.